

TÜRKLERİN ANA YURDU TÜRKÇEDİR

Prof. Dr. Günay Karaağaç

"Ana dili" (native/national language, mother tongue) sözü, bir benzetmenin ötesinde, gerçek bir "ana", gerçek bir "ilk" oluşu ifade etmektedir: "Pek çok dil öğrenilebilir veya sonradan edinilebilir; fakat yalnızca bir tanesi, bebeklikten bir dil topluluğunun üyesi olana kadar geçilen yol ve geçirilen zaman içinde, doğrudan doğruya yaşanarak, denemesi yapılarak öğrenilebilir.

Öğrenilen yabancı dile veya edinilmiş dile tezat oluşturan millî dil (denenmiş dil) kavramı, tabî bir olguya bağlıdır ve bu, her bireyin hayatında yalnız bir kez yaşanır" . Nesnelere adlarını kendisini merkez yaparak, yani varlığı kendisi etrafında kavramlaştırarak öğrenmeğe başlayan bebek ve çocuklar, zamanla, nesnelere ve nesne adlarının arasındaki ilişkileri sezmeğe, benzerliklere ve benzemezliklere dayanarak birleştirmeler ve ayırmalar yapmağa başlar: "Fakat dikkat edilirse, her sentez, aynı zamanda bir analizdir. Çünkü sentez birliğe doğru gidiştir, ancak birlik ve bütünlükten tekrar unsurlara doğru bir iniş vardır ki, o da analizdir. Şu halde, sentez ve analiz, tahlil ve terkip birbirinin zıddı gibi görünmesine rağmen, aslında birbirinin tamamlayıcısı olan iki işlemdir" .

İşte bu noktadan itibaren, sosyal bir yapı olan insan dilinin, kavramlık dilin ses, kısacası ana dilinin seslerini çıkaracağı organlarının yapısı oluşmağa, ana dilinin yapı ve anlam örgüsü kurulmağa başlar. Artık çocuk, kendisi-varlık ilişkisini, her öğrendiği yeni bilgiyi, bu ilk öğrenmeleriyle ilişkilendirerek gerçekleştirecektir. Didier Erasmus'un "Bende, benden gelmeyen hiçbir şey yoktur" diye özlü bir şekilde ifade ettiği gibi, insanın varlığı algılayıp onları kavramlaştırmasında, eski bilgiler, hep işin içindedir: "Öğrenenin diğer önemli bir özelliği, yeni bir öğrenmeye başlarken beraberinde getirdiği eski öğrenmelerdir. Yetişkin kişiler hiçbir yeni öğrenmeye sıfırdan başlamazlar" . Bu yüzden, "yeni bilgilerin eski bilgiler yüzünden zor edinilmesi veya eski bilgilerin yeni bilgiler yüzünden zor hatırlanması" , yani bilgi bulanıklığı (interference) durumu, öğrenme psikolojisinin önemli konularındandır. Bu yapıyla ana dili, bilgisayarların ilk ve temel çalışma programlarına benzemektedir; her yeni program, kesinlikle, bu ilk programla ilişkilendirilecektir. Ana dili dediğimiz insan zihninin bu ilk programının önemi de burada başlamaktadır. Kişinin ana dili edinimindeki her yanlışlık veya eksiklik, yeni öğrenmelerde, yeni ilişkilendirmelerde katlanarak artacaktır. Kişinin sağlam ve zengin bir ana dili anlam örgüsüne sahip olması ise, yeni öğrenmelerinde işini kolaylaştıracaktır. Bu programın yaratıcıları, ana-baba ve çevredir: "Dil özellikleri biyolojik varlıktan tevarüs edilmez. Çocuk doğduğunda ağlar, mırıldanır; fakat belirli bir dili öğrenmesi, bütünüyle çevreye bağlıdır. Bebek, bulunmuş veya evlat edinilmiş gibi, çevresinin dilini öğrenir, çevresindekiler gibi konuşur. İnsanoğlunun ilk öğrendiği dil, onun millî dilidir ve kendisi de bu dilin milî konuşucusudur" .

Bebeğin veya yetişkinin hayatındaki çeşitli ihtiyaçlar, onları, bu ana dilleri dışındaki başka dilleri de öğrenmeye götürebilir: "Bir çocuk, göç, çok uluslu evlilik, vb. sebeplerle bir başka dili edinmek zorunda kalabilir. Bu ikinci dil, onun için bir edinilmiş dil (adopted language) veya bir yabancı dil (foreign language) ve kendisi de, bu ikinci dilin yabancı konuşucusu (foreign speaker) olur" . Çağımız insanının hayatında, kendi deney ve yaşantısıyla elde ettiği bilgilerin oranının, başka zaman, mekan ve kişilerden edindiği bilgilerin yanında günden güne azalmasının bir sonucu olarak, edinilmiş diller, büyük önem kazanmaktadır.

Çağımız insanı, ihtiyacını duyduğu bilgi hangi dilde saklanmışsa, o dile koşarak, onu öğrenmektedir. Edinilme dil veya daha yaygın adıyla yabancı dil öğrenmekteki insan ihtiyaçları, tıpkı ana dili gibi, insan-insan (konuşma) ve insan-varlık (öğrenme) haberleşmeleri sırasında ortaya çıkar; yani insan, bir yabancı dili, ya ana dili kendisinininkinden farklı olan kişilerle konuşmak ya da onların dillerinde taşınan bilgileri edinmek ve kendi ana diline aktarmak için öğrenir. Aslında, konuşma ve öğrenme, ana dilinin de edinilen yabancı dilin de başlıca iki görevidir ve üçüncüsü de yoktur. Durum böyle olmasına rağmen, bir yabancıyla konuşma veya bir bilgiye ulaşma ihtiyacı doğmamasına rağmen, ana dili dışında bir veya birkaç yabancı dili öğrenmeye veya öğretmeye kalkışmalarla da karşılaşırız. Bu ise, bütünüyle dil dışı bir konudur; dinî, siyasî, ekonomik, vb. alanlarda üstün oldukları düşünülen halkların dillerine karşı, başka halklar tarafından duyulan özentiden ibarettir.

İnsan beyninin işleyiş düzen ve düzeneğini oluşturan, ana dili eğitimidir. İnsanın hayvan varlığı veya fizik yapısı dünyanın herhangi bir yerinde yaşarken, insan varlığı ve millî kimliği, ancak ana dilinde yaşayabilir. Bu yüzden, "Ana yurdumuz ana dilimizdir" demek hiç de yanlış olmaz: "İngilizceyi çocukluğumuzda yaşayıp öğrenir ve ana-babalarımızın bir armağanı olarak severiz; fakat aynı zamanda içinde İngiliz ruhu kazançlarının yatırımının yapıldığı ilgi çekici bir kültür serveti veya sermayesi olarak değerlendiririz. Tabî tercihlerimiz, evimizde konuşulan diyalektir; objektif hükmümüz yazı dili tarafındadır. Bir dizi başarılı gençlik kaçamağı bulunan geçmişimize merakla bakarız; yetişkinlikteki başarılarımızdan dolayı, sonraları kendimizle gurur duyarız. Öyleyse millî duygu, millî dile bağlıdır ve aşkla gurur arasında bir sarkaç gibi sallanır. Millî dilimize verdiğimiz değer, millî gururumuzdur. Bu bizim zarara uğramamış, azalmamış, bölünmemiş bütün millî gururumuzdur ve yalnızca dil üzerinde yoğunlaşmaktadır" .

Görüldüğü gibi, insanın beden varlığı dünyanın herhangi bir yerinde veya her yerinde yaşayabilirken, onun "insan" varlığı, ancak ana yurdu olan ana dilinde yaşayabilmektedir. Tarih, bize, ana dillerinde yaşayan toplulukların dünyanın herhangi bir yerini kolayca yurt haline getirebildiklerini, ana dillerini kaybedenlerin kendilerini kaybettiklerini öğretmektedir. Yine tarih, başka yurtları "yurt" haline getirebilen fatihlerin yiğitlik hikayeleriyle doludur. Yalnız, bir coğrafyayı "yurt tutuş", bir şarta bağlıdır. O da, fatihlerin, belirleyici kültürün temsilcilerinin, yani üst katman dilini konuşanların, bu yeni yurtlarına kadınlarını, yani "analar"ı da yanlarında götürmeleridir. Bu şart gerçekleştirilmezse, fatihler, işgal ettikleri topraklarda kaybolurlar. "Alt katman dili hayatta kalıp üst katman dili unutulabilir. Eğer fatihler çok sayıda değilse, özellikle de yanlarında kadınlarını getirmemişlerse, bu sonuç hep mümkündür" . Türklerin de insan varlıklarının veya Türk kimliklerinin ancak Türkçede yaşayabildiği açıktır; kısacası, Türklerin ana yurdu Türkçedir. Ana yurdumuz Türkçeyi, bilinen zaman ve mekan boyutları içinde gezersek, acaba nelerle karşılaşırız?

Takip edebildiğimiz tarihi seyri içinde Türkçe, komşularına, en az onlardan aldığı kadarını vermiştir; yani Türkler, teknoloji başta olmak üzere, pek çok bilim dalından bilgilerin, çeşitli yaşayış tarzlarının, kültür faaliyetlerinin ve modaların ithal edildiği son yüzyıla kadar, komşularına, onlardan öğrendiklerinden fazlasını öğretmişlerdir. Hattâ İslavlar, Macarlar, Rumlar ve Farslarla ilişkileri söz konusu olduğunda, bu bilgi alış verişinde Türkler'in komşularına öğrettiklerinin, onlardan öğrendiklerinden epeyce ağır bastığını görüyoruz.

Şimdi sizlere Türk diline komşu olarak yaşamış Fars, Arap, Rus, Romen, Bulgar, Sırp-Hırvat, Arnavut, Yunan ve Macar dillerine ait sözlükler ile bu dillerin Türkçeye ilişkileri konusundaki çeşitli makaleleri gözden geçirerek, Türkçenin, bu dillere, yalnızca beslenme ve giyim-kuşam kültürüyle ilgili verdiği kelimelere ait bazı rakamlar vermek istiyorum:

Türkçenin komşularına verdiği beslenme kültürüyle ilgili kelimeler: Farsçaya 258, Arapçaya 179, Rusçaya 300, Romenceye 193, Bulgarçaya 185, Sırp-Hırvatçaya 347, Arnavutçaya 188, Yunancaya 141, Macarcaya 176 . Türkçenin komşularına verdiği giyim-kuşam kültürüyle ilgili kelimeler: Farsçaya 233, Arapçaya 180, Rusçaya 280, Romenceye 189, Bulgarçaya 183, Sırp-Hırvatçaya 316, Arnavutçaya 163, Yunancaya 118, Macarcaya 171 . Türkçenin giyinme ve beslenme gibi temel kültür konusunda dokuz komşusuna dün verdiği bu 1525 kelimeyi görünce, bugün Türk olarak üretmemenin, Türkçede biriktirememenin ve başkalarının ürettiklerine hazır konmanın utancı içinde, şu sorulara cevap bulmağa çalışıyorum:

1. Türkçemiz, ana dilimiz, böylesine bereketli bir geçmişe sahip olmasına rağmen, bugün bizim onun karşısındaki tavrımız nedir?
2. Okullarımızda ana dilimizi yeterince öğretebiliyor muyuz? Ana dilimizi öğretmede yeni ses ve yazı teknolojilerinden yeterince yararlanabiliyor muyuz?
3. Çocuklarımızın çevresini kuşatan sözlü ve yazılı basın ana dilimize karşı duyması gereken sevgi ve sorumluluk yeterli mi?
4. "Din dili, evrensel dil" gibi yutturmacalarla çok küçük yaşlarda, daha çocuklarımızın ana dillerinin yapı ve anlam örgüsü oluşmadan ve büyük kısmının ömür boyu ihtiyaç duymayacakları yabancı dilleri onlara zorla öğretmeye devam edecek miyiz? Böyle yaparak, ana yurdumuz olan ana dilimizi terk ederek, topluca, bir başka ülkeye, yani bir başka dile taşınmağa mı karar verdik?
5. Sovyet zulmünden kurtulan kardeşlerimiz, alfabelerini değiştirmeye, ana dili okullarını çoğaltmaya ve eski devirlerin Rusça ders kitaplarını kendi ana dillerine aktarmaya çalışırken, yabancı dille eğitim ve öğretimi yaygınlaştırmayı düşünüyor muyuz? Kazakistan başkanı Nursultan Nazarbayev, Kazak Türkçesini bilmeyen beş milyonun üzerindeki Rus asıllı yurttaşına Kazak Türkçesini öğretmeğe çalışırken, "Başkan Bush" yerine "Precedent Bush" veya "uyum, uyuşma, uzlaşma" yerine "consensus" diyen ve böyle dedikçe kendilerini bir hoş hisseden yöneticiler yetiştirmeyi sürdürecek miyiz? Bir ömür boyu edindiğimiz bilgileri, ana dilimiz Türkçede mi, yoksa İngilizce, Fransızca, Almanca veya Arapçada mı biriktireceğimize karar verdik mi? Bir asırdan fazla bir süredir yabancı dil öğrenen ve bilgilerini ana dillerinde mi, yoksa edindikleri yabancı dillerde mi biriktireceklerine karar veremeyen Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Mısır gibi ülkelerin durumundan ders almayı düşünüyor muyuz?
6. Türkçe üzerine çalışan biz türkologlar, ne kadar ciddi ve samimi çabalar içindeyiz? Bütün bu soruları, daha büyük bir soruda toplayalım: "Biz ne yapıyoruz?". Yıllardan beri kulaklarımda sürekli bir soru uğulduyor. Bilge Kağan soruyor, Kaşgarlı Mahmud soruyor, Karamanoğlu Mehmed Bey soruyor, Atatürk soruyor: "Siz ne yapıyorsunuz?". Gerçekten "Biz ne yapıyoruz?".